

Список використаних джерел:

1. Економіка підприємства: [підручник] / [За ред. А.В. Шегди]. – К.: Знання, 2006. – 614 с.
2. Економіка та організація виробництва: [підручник] / [За ред. В.Г. Герасимчука, А.Е. Розенплентера]. К.: Знання, 2007. – 678 с.
3. Банева І.О. Поглиблення спеціалізації на зерновиробництві – важливий фактор підвищення ефективності господарювання // Основні напрями високоефективного розвитку пореформеного агропромислового виробництва в Україні на інноваційній основі. - К.: ІАЕ УААН. - 2002. - С.730.

Рецензент – д.е.н., професор Плаксієнко В.Я.

УДК: 637.1:338.432:631.11 (477.53)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Миколенко І.Г. к.е.н.; Писаренко С.В. к.с.-г.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

В статті представлені дослідження щодо розкриття основних тенденцій розвитку виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах, та проведено розрахунки основних його показників на подальшу перспективу в Полтавській області. Дається огляд окремих підприємств по виробництву, їх тенденції розвитку, виявлені ключові причини збільшення постачання молочної сировини на ринки Полтавського регіону та за її межами. Представлені стандартизовані державні норми щодо кількості споживання молочних продуктів. Показано вплив чинників забезпечення економічно ефективного його виробництва.

This paper presents research on disclosure of major developments in milk production in agricultural enterprises, and calculations of its main indicators beyond, in the Poltava region. We give an overview of individual enterprises on production of their development trends identified key causes an increase in the supply of raw milk to the markets of Poltava region and beyond. Presented standardized national standards for the number of consumption of dairy products. The influence factors of providing cost-effective producing it.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших проблем для більшості сільськогосподарських підприємств Полтавської області залишається неможливість залучення інвестицій з боку держави та приватних інвесторів, розвиток горизонтальної та вертикальної інтеграції, створення систем аналізу та прогнозування потреб споживачів, цін конкурентів, нових ринків, каналів реалізації. Вищенаведене вимагає встановлення основних закономірностей, проведення відповідних досліджень щодо перспектив розвитку виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах Полтавської області.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням розвитку і сучасного стану виробництва молока, обґрунтування показників і методів розрахунку економічної ефективності виробництва молока, підвищення його економічної ефективності, формування присвячено роботи багатьох учених, серед яких Березівський П.С., Бондаренко В.М., Бойко В.І., Васильченко О.М., Галушко В.П., Гіржева О.М., Ільчук М.М., Камілова С.Р., Кваша С.М., Ковальчук М.І., Козак О.А., Пархомець М.К., Саблук П.Т., Шиян Н.І. Але в той же час залишаються невирішеними багато проблем галузі, що й стало важливою умовою для проведення даного дослідження.

Постановка завдання. Молоко і молочні продукти дуже важливий продукт, майже кожен із вас щоденно вживає молочні продукти і, зрозуміло, хоче купувати їх у достатній кількості, за прийнятними цінами та високої якості. Крім того, що молоко і молочні продукти є основними складовими щоденного раціону переважної більшості населення як біологічно повноцінні продукти харчування, вони є функціональними продуктами, тобто тими, що мають лікувально-профілактичну дію. Тому формування ефективного та конкурентоспроможного виробництва молока в аграрних підприємствах є однією з найважливіших задач вирішення продовольчої безпеки країни та успішного розвитку аграрного сектора економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ході трансформації економіки нашої країни, економічних криз та кардинальних змін в аграрному секторі економіки, непроста ситуація складається як в аграрному виробництві в цілому, так і на ринку молочних продуктів. Переважна більшість підприємств молокопродуктового підкомплексу не встигає здійснювати організаційно-економічні перетворення виробничої діяльності адекватній змінам навколишнього середовища. Значно змінились темпи виробництва молока в окремих зонах і категоріях господарств, міжрегіональні та міждержавні зв'язки, пов'язані з реалізацією продукції галузі.

Нездатність господарювати в нових умовах, низька платоспроможність населення призвели до збитковості більшості підприємств, що виробляють та переробляють молоко. Проте, хто з вас живе на селі знає – корова у дворі та молоко – це «живі» гроші кожного дня, тому в більшості аграрних підприємств, що мають тваринництво, саме молоко на сьогоднішній день забезпечує отримання стабільних прибутків. Якщо більш конкретно розглядати стан розвитку молочної галузі в Полтавському регіоні, слід відмітити, що молочне скотарство є основним пріоритетом в розвитку галузі тваринництва Полтавської області.

В сільськогосподарських підприємствах Полтавщини виробляється біля 15 % загальнодержавного обсягу молока. В 2012 році область серед регіонів України по поголів'ю великої рогатої худоби та корів та по виробництву молока в сільськогосподарських підприємствах займає 1 місце. Що стосується статистичних даних по виробництву молока, то вони мають позитивну динаміку. Станом на 1 січня 2013 року в усіх категоріях господарств Полтавської області поголів'я великої рогатої худоби складало 280 тис. голів, в тому числі корів – 134 тис. голів. В сільськогосподарських підприємствах поголів'я корів складає 65 тис. голів. За 2011-2012 роки проти 2010 р. в сільськогосподарських підприємствах збільшилось поголів'я корів – на 3 %, починаючи з 2000 р. – зменшилось удвічі (рис. 1).

По поголів'ю корів приватні господарства з 2005 р. займали до половини обсягів поголів'я. За останні рік господарства населення та аграрні підприємства мають майже однакову кількість поголів'я корів. В особистих селянських господарствах Полтавської області вже зараз 2107 дворів тримають 3-5 корів, в 84 дворах – 5-10 голів, в 19-ти понад 10 голів. Це є значним резервом по подальшому створенню мініферм з виробництва молока та кооперативів із заготівлі молока в приватному секторі.

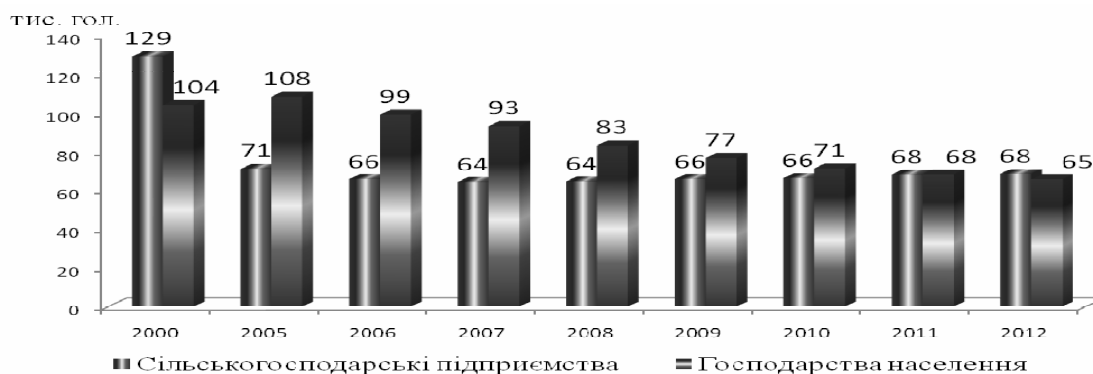

Рис. 1. Динаміка поголів'я корів в господарствах Полтавської області, 2000-2012 рр., на кінець року, тис. гол.

Що стосується поголів'я корів в аграрних підприємствах, можна сказати, що у області переважає крупно товарне виробництво молока, адже найбільшу питому вагу – 17 % складають підприємства із поголів'ям від 500 до 1000 голів, 28 % – з поголів'ям 100-300 голів (табл. 1).

Таблиця 1

Групування сільськогосподарських підприємств Полтавської області за кількістю поголів'я корів у 2012 році

Показники	Кількість підприємств	
	од	відсотків до загальної кількості
Підприємства, які мали поголів'я – всього	197	100,0
За кількістю, голів		
до 5	7	4
6–20	21	11
21–49	17	9
50–99	20	10
100–199	27	13,7
200–299	28	14,2
300–399	16	8
400–499	14	7
500–999	33	16,8
більше 999	14	7

Така ситуація є позитивною, і ми вже вивчали, що одним із напрямків зниження собівартості продукції є оптимізований рівень і поглиблення концентрації і спеціалізації виробництва, що сприяє повнішому використанню виробничо-комерційного потенціалу, збільшує вихід продукції за одиницю робочого часу, зменшує матеріальні витрати на виробництво.

Важливим чинником зниження собівартості та росту рентабельності виробництва молока є комплекс заходів, спрямованих на підвищення продуктивності худоби та нарощування обсягів виробництва. Доведено, що і за сучасних складних умов можна знизити собівартість і забезпечити рентабельне виробництво молока, довівши продуктивність корів до нормативних надоїв. За 2012 рік в усіх категоріях господарств вироблено: молока 779 тис. тонн (107% до минулого року). В сільськогосподарських підприємствах області виробле-

но: молока 372 тис. тонн (118% до минулого року). Основними виробниками молока залишаються господарства населення, якими у 2012 р. вироблено молока 406 тис. т, що на 9% більше ніж аграрними підприємствами (рис. 2).

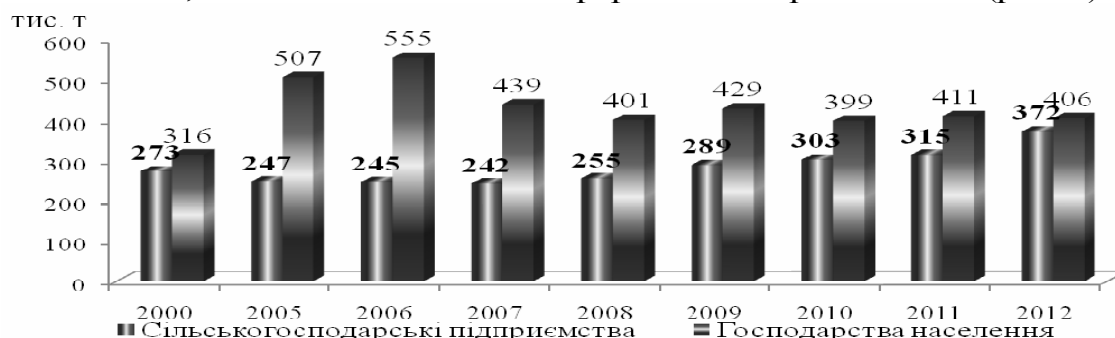

Рис. 2. Динаміка виробництва молока за категоріями господарств Полтавської області, 2000-2012 рр., на кінець року, тис. т

Враховуючи однакове поголів'я корів у суспільному та приватному секторі, зрозуміло, що продуктивність корів в господарствах населення значно вища (рис. 3).

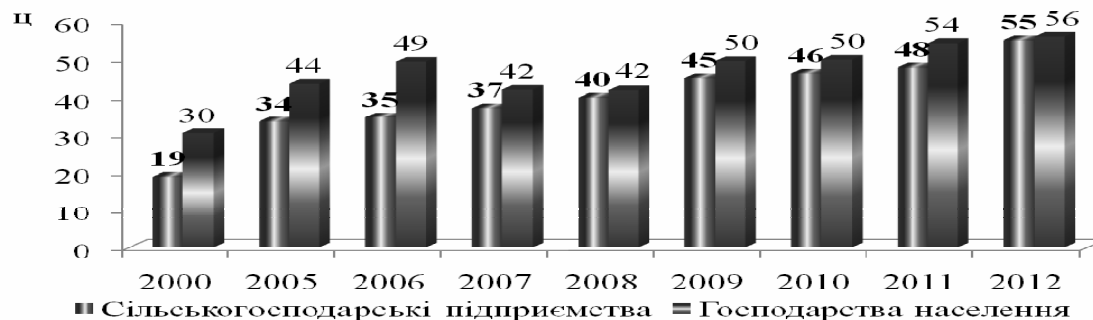

Рис. 3. Динаміка продуктивності корів за категоріями господарств Полтавської області, 2000-2012 рр., кг

Як бачимо, за останні роки спостерігається дуже позитивна динаміка у нарощуванні показника продуктивності корів. Якщо у 2000 р. аграрні підприємства мали середньорічні надої близько 20 ц, а господарства населення – 30ц, то за 2012 р. отримано близько 55 ц молока від однієї корови, що є досить непоганим показником, враховуючу потенційну продуктивність корів на рівні 60 ц.

Виробництво молока у розрахунку на одну особу також має позитивну динаміку – у 2012 р. було вироблено майже 530 кг молока на 1 особу, що на 8 % більше ніж у попередньому році (рис. 4).

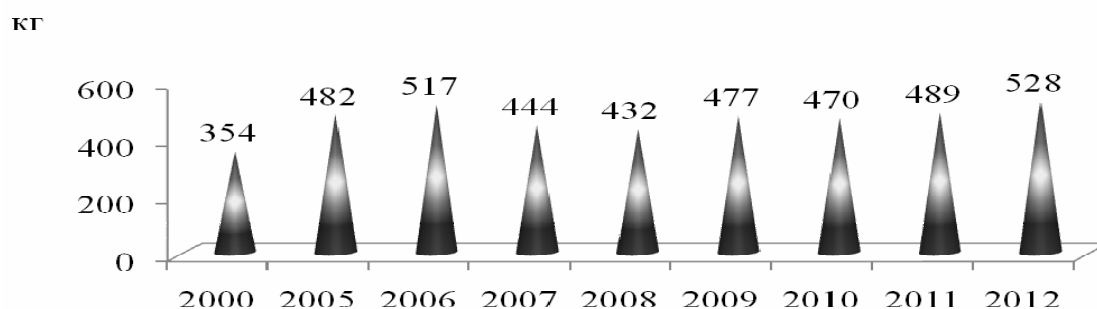

Рис. 4. Виробництво молока на одну особу в Полтавській області, 2000-2012 рр., кг

Молока та молочних продуктів у середньому на одну особу Полтавської області у 2012 р. спожито більше від середнього показника по Україні на 17,6 кг (на 8,6 %). По рівню споживання молока та молочних продуктів Полтавська область займає 10 місце серед інших областей України.

Відповідно, зростання продуктивності корів, нарощування обсягів виробництва забезпечили у 2011 р. господарствам усіх категорій Полтавської області середній рівень рентабельності виробництва молока на рівні 28,7 %.

Слід зазначити, що поряд із покращенням показників продуктивності та нарощування обсягів виробництва у молочному скотарстві, значна увага в області приділяється покращенню якості виробленої продукції.

Основними здобутками області у молочному скотарстві можна відзначити:

- в сільськогосподарських підприємствах працює 18 доїльних залів вітчизняного та імпортного виробництва;

- в 68 підприємствах доїння корів здійснюється в молокопроводи (171 установка);

- протягом 2011-2012 рр. введено в дію 3 доїльні зали;

- Полтавщина має одну із найбільших племінних баз в Україні – 96 підприємствам області присвоєно статус суб'єкта племінної справи у тваринництві;

- 32 господарства області отримало статус спеціальної сировинної зони, де виробляється екологічно чиста молочна продукція для виробництва дитячих і дієтичних продуктів харчування;

- у 2010-2012 роках проведено реконструкцію і будівництво 43 приміщень для великої рогатої худоби;

- створено сприятливий інвестиційний клімат, широко запроваджуються новітні технології виробництва;

- в області реалізуються 18 інвестиційних проектів на суму 993,0 млн. грн. в галузі тваринництва.

Виробничо-технічний потенціал молокопродуктового підкомплексу має розгалужену структуру, що поєднує молочне скотарство, кормовиробництво, племінні господарства, зоотехнічні, ветеринарні та інші обслуговуючі служби, молокопереробні підприємства, систему матеріально-технічного забезпечення, спеціалізовану торгівлю тощо. Основною його ланкою є молочне скотарство – сировинна база молокопереробних підприємств.

Основними чинниками забезпечення економічно ефективного виробництва молока є:

1. Місце розташування виробництва:

- природнокліматичні умови;

- близькість ринків збуту;

- виробників кормів;

- переробних підприємств;

- підприємств торгівлі.

Природні умови розміщення виробництва безпосередньо впливають на виробничий напрямок та обсяги виробництва через можливості заготівлі ко-

рмів певного виду і якості. Вигідні природнокліматичні умови дозволяють отримувати високі врожаї кормових культур і природних угідь та ефективно розвивати молочне скотарство.

Важливими місцевими економічними чинниками є близькість ринків збуту, виробників кормів, переробних підприємств, рівень їх розвитку та вдосконалення організації взаємодії організаційно-економічного механізму системи «молочна ферма → переробне підприємство → підприємство торгівлі».

2. Виробничо-технічні і персональні умови виробництва:

- забезпеченість сільськогосподарськими угіддями;
- наявність трудових ресурсів;
- максимальні межі щільності поголів'я;
- тип тваринницьких приміщень;
- віддаленість від населених пунктів;
- оптимізація транспортування тощо.

Молочне скотарство, як правило, є продуктивнішим, порівняно з відгодівлею великої рогатої худоби за показниками виходу продукції на одиницю площі сільськогосподарських угідь. Навпаки, за показниками продуктивності праці, продуктивнішою є відгодівля худоби. Отже, підприємствам з низькою забезпеченістю сільськогосподарськими угіддями, але надлишковими трудовими ресурсами вигідніше займатись відгодівлею худоби, а із значними площами сільськогосподарських угідь – молочним скотарством.

Важливу роль відіграють природоохоронні обмеження: максимальні межі щільності поголів'я, тип тваринницьких приміщень, їх віддаленість від населених пунктів, оптимізація транспортування тварин тощо. Відносно сімейних чи фермерських підприємств, важливим є готовність родини до інтенсивного щоденного догляду за тваринами, обмеження вільного часу, вихідних і відпустки.

3. Організаційні та економічні чинники включають:

- організація управління;
- система планування, маркетинг;
- механізм лізингу та оренди;
- реорганізація та реструктуризація господарства і форми власності;
- фінансово-кредитний механізм підприємства;
- ціноутворення;
- система стимулювання підвищення конкурентоспроможності виробництва;
- страхування підприємницького ризику тощо.

4. Ринкові, політичні і правові умови виробництва:

- попит, пропозиція, товар, ціна;
- рівень доходів і витрат населення;
- наповненість ринку продукцією тваринництва;
- наявність ринкової інфраструктури;
- правові і інституційні умови впливу на розвиток тваринництва.

5. Активність освоєння новітностей НТП.

На думку науковців, науково-технічний прогрес у молочному скотарстві

тві доцільно здійснювати в трьох напрямках:

1. підвищення загального рівня годівлі корів, зменшення білкового дефіциту;

2. другого – удосконалення існуючих і створення нових високопродуктивних порід худоби, пристосованих до місцевих умов;

3. третього – скорочення трудових і матеріально-грошових витрат на виробництво одиниці продукції в галузі.

6. Характер екологічного законодавства:

- вимоги до утримання тварин;

- розміщення і будівництво тваринницьких приміщень тощо.

Безпосередньо обсяг виробництва продукції молочного скотарства залежить від кількості поголів'я та продуктивності корів. В свою чергу на ці показники впливає ряд наступних чинників (рис. 5).

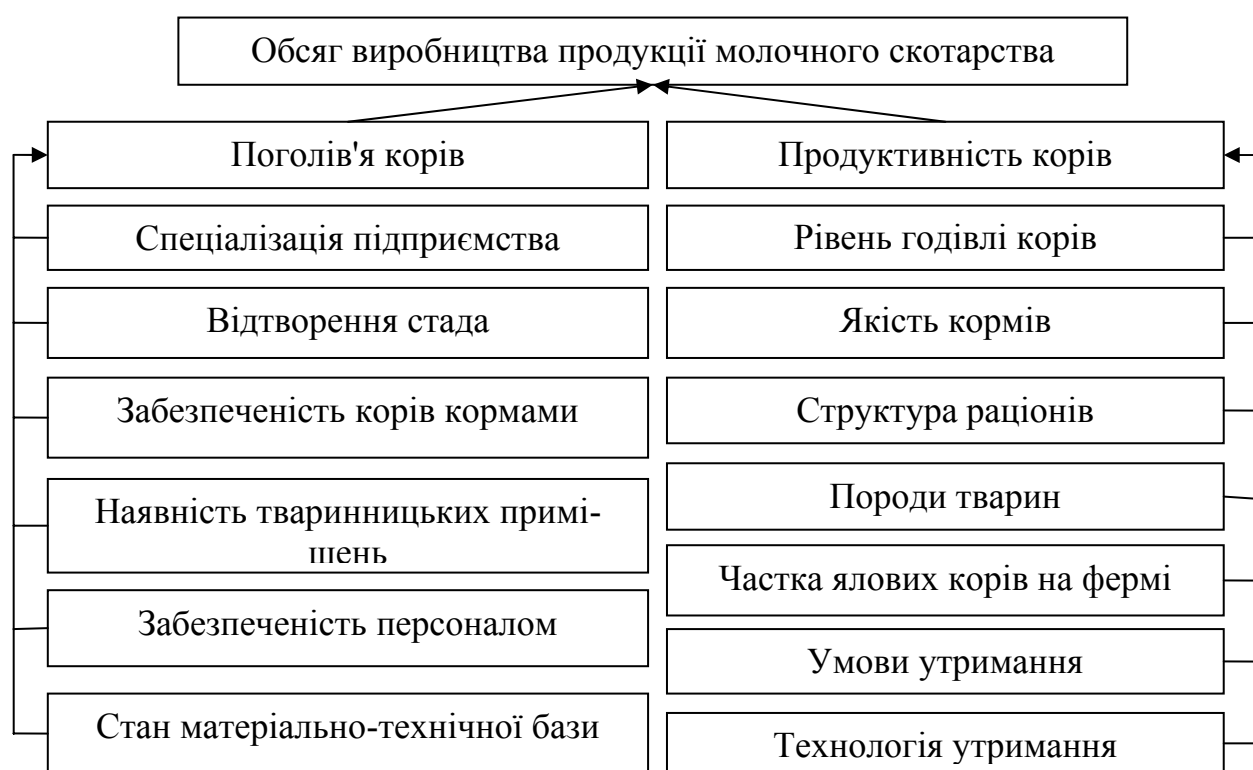

Рис. 5. Система чинників, що впливають на обсяг виробництва продукції молочного скотарства

Узагальнюючи дану класифікацію, можна сказати, що успіх у виробництві молока забезпечується комплексним і системним вирішенням проблем: кадрових, селекційних, кормових та технологічних, адже продуктивність тварин на 50 % залежить від рівня та якості годівлі, на 20 % – від селекційно-племінної роботи, решта визначається господарським підходом до справи.

Прикладом високої майстерності господарювання, зокрема у молочному скотарстві є ряд вітчизняних і закордонних господарств. Зараз в Україні функціонує ряд господарств, що досягли високих надоїв, а технології виробництва молока не поступаються закордонним конкурентам. Найефективніші виробники молока в Україні наведено в табл. 2.

Найефективніші виробники молока в Україні. Рейтинг складено за показником середньорічного надою на 1 фуражну корову

№ п/п	Господарство	Область	Район	Середньорічний надій на 1 фуражну корову
1	ТОВ «Українська молочна компанія»	Київська	Згурівський	9001 (*10020)
2	ДП «Чайка» (філія «Чемер»)	Чернігівська	Козелецький	8526
3	СТОВ «Промінь»	Миколаївська	Арбузинський	8400 (*9270)
4	АТЗТ «Агро-Союз»	Дніпропетровська	Синельниківський	8340 (*9772)
5	СТОВ «Маяк»	Черкаська	Золотоніський	8020
6	ДП «Чайка» (філія «Дударків»)	Київська	Бориспільський	7813
7	ПСП «Родіна»	Харківська	Дворічанський	7781
8	СТОВ «Мрія» (Кернел)	Харківська	Красноградський	7700
9	ВАТ Племзавод «Літинський» (Рошен)	Вінницька	Літинський	7400
10	ТДВ «Терезине»	Київська	Білоцерківський	7384
11	ТОВ «Агрофірма «Маяк»	Полтавська	Котелевський	7344 (*7901)
12	СТОВ «Агрофірма «Оржицька»	Полтавська	Оржицький	7300
13	ВАТ «Племзавод «Степной»	Запорізька	Кам'янка - Дніпровський	7187 (*7781)
14	ТОВ «Торговий дім «Долинське»	Херсонська	Чаплинський	7124 (*8162,1)
15	СФГ «ім. Мічуріна»	Житомирська	Ружинський	7106
16	ТОВ «Долинівське»	Житомирська	Брусилівський	7010
17	СТОВ «Салинці» (Кернел)	Полтавська	Оржицький	7000
18	ДП «Чайка» (філія «Лісне»)	Київська	К-Святошинський	6928
19	СТОВ «Мрія»	Харківська	Куп'янський	6906 (*8232)
20	ФГ «Альфа»	Харківська	Золочівський	6900 (*7950)
21	ПСП «Пісківське»	Чернігівська	Бахмацький	6694
22	ТОВ «Устя»	Вінницька	Бершадський	6627
23	ПП «Радівське»	Вінницька	Калинівський	6539
24	ПСП «Лазірки» (Кернел)	Полтавська	Оржицький	6500
25	ПП «Агрофірма «Промінь»	Херсонська	Генічеський	6413

Прикладом виведення галузі молочного скотарства на новий високоефективний рівень у Полтавській області є ПП «Агроекологія» Шишацького району, ТОВ «АФ «Маяк» та СВК «Батьківщина» Котелевського району, ПП «Білоцерківська агропромислова група» Великобагачанського району та інші.

Отже, виходячи з вище сказаного, можемо відмітити, що для ефективного функціонування галузі молочного скотарства необхідне оптимальне по-

єднання наступних напрямків забезпечення економічно-ефективного виробництва молока.

Вузловими напрямками формування економічно-ефективного, конкурентоспроможного виробництва молока на сучасному етапі є: знаходження біологічних засобів виробництва та переробки молока, енерго-, трудо- та ресурсоощадних технологій виробництва; взаємовигідний зв'язок учасників системи «молочна ферма→переробне підприємство→підприємство торгівлі» та іншими обслуговуючими структурами; збільшення обсягу державних та приватних інвестицій в розвиток молочного продуктового підкомплексу, залучення іноземних інвесторів; створення на підприємствах маркетингових розділів, що забезпечуватимуть перманентне прогнозування потреб споживачів, цін конкурентів, нових ринків, каналів реалізації тощо (рис. 6).

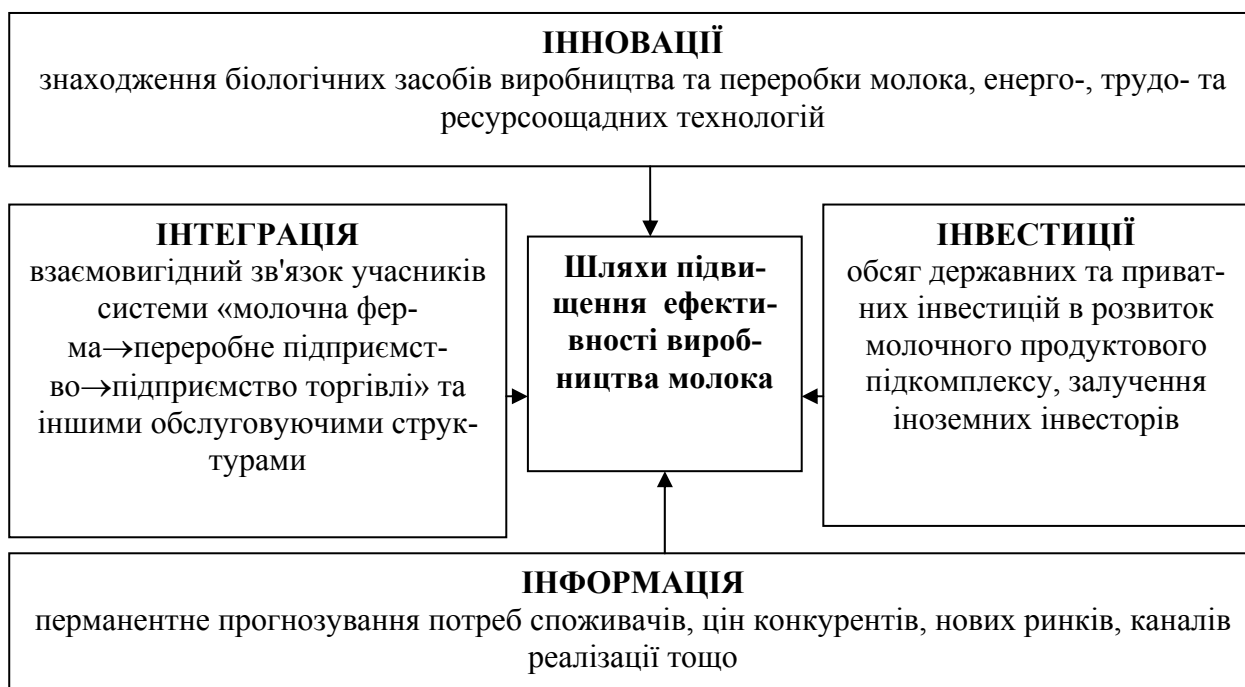

Рис. 6. Вузлові напрямки механізму формування економічно-ефективного виробництва молока

Результати розрахунків розвитку основних показників виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах на перспективу відображено в (табл. 3).

Таблиця 3

Розвиток виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах на перспективу

Показники	Роки		
	2011	2013	2015
Обсяг виробництва, тис.т.	2245,9	2304,5	2363,1
Обсяг реалізації, тис.т.	2061,3	2175,7	2290,1
Рівень товарності, %	91,80	94,4	96,9
Собівартість, грн./ц	264,30	286,25	308,2
Ціна реалізації, грн./ц	304,2	339,3	374,4
Рівень рентабельності, %	15,1	18,5	21,5

Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що обсяг виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах до 2015 р. зросте до 2363,1 тис.т., що забезпечить підвищення рівня товарності до 96,9 %.

Рівень рентабельності виробництва молока зросте з 15,1 % у 2011 р. до 21,5 % у 2015 р. Виробництво молока має досить позитивну перспективу. Однією з найважливіших проблем для більшості сільськогосподарських підприємств залишається неможливість збільшення обсягу державних та приватних інвестицій в розвиток молочного продуктового підкомплексу, або її реконструкції чи модернізації.

Висновки. Отже, підводячи підсумки слід зазначити, що Полтавщина має потужний потенціал сучасного розвитку молочного скотарства. Потрібно працювати над виявлення чинників, що забезпечать високоефективне та конкурентоспроможне виробництво молока та виконанням пріоритетних завдань по його реформуванню.

Основними напрямками повинні стати: розвиток та впровадження інноваційних технологій виробництва, посилення інвестування з боку держави та приватних інвесторів; розвиток горизонтальної та вертикальної інтеграції, створення систем аналізу та прогнозування потреб споживачів, цін конкурентів, нових ринків, каналів реалізації.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: [підручник]. / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні: [монографія] / [за ред. П.Т. Саблука і В.І. Бойка]. – Київ: ННУ ІАЕ, 2005. – 340 с.
3. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК [навчальний підручник]. / М.І. Ковальчук. – К.: КНЕУ, 2004. – 537 с.
4. Гіржева О.М. Напрями підвищення прибутковості і рентабельності виробництва молока / О.М. Гіржева // Вісник ХНАУ. – 2008. – №7. – С. 344-354.
5. Бондаренко В.М. Розвиток ефективного виробництва молока та його переробки в Україні / В.М. Бондаренко // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С. 61-64.
6. Васильченко О.М. Розвиток молочного скотарства в контексті інтеграції у світову економіку / О.М. Васильченко // Економіка АПК. – 2007. – №3. – С. 149-153.
7. Шиян Н.І. Економіка виробництва молока: [текст лекцій]. / Н.І. Шиян. – Х.: ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. – 2005. – 144 с.

Рецензент – д.е.н., професор Махмудов Х.З.

УДК 332.021: 330. 341. 1 (477)

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗБУДОВИ ТА ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Муллер М.В., аспірантка

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто необхідність державної підтримки інноваційної діяльності в сучасних економічних умовах господарювання. Автор дає пояснення основним теоретичним поняттям, таким як інновація, новація, інноваційна діяльність. Визначені найбільш загальні причини, що роблять необхідними впровадження інновацій. Проаналізовано ряд факторів, що мають позитивний (стимулюючий) та негативний (стримуєчий) впливи на інноваційну діяльність. Відзначена роль держави в розвитку інноваційної системи. Голо-